

2024-01-30

DNR: MIUN 2023/2649

Utbildningsdepartementet
Drottninggatan 16
10333 Stockholm

Remissvar över utredningen: Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation (SOU 2023:59) och Statlig forskningsfinansiering Underlagsrapporter (SOU 2023:19)

Mittuniversitetet har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerad utredning och avger följande yttrande:

Sammanfattning

Mittuniversitetet ser både styrkor och brister i utredningens förslag. Universitetet ser positivt på förslagen kring effektivisering av processerna kring utlysningar och projektadministration, samt på förslagen att förenkla processerna för att hitta finansieringsmöjligheter. Däremot ser Mittuniversitetet med oro på att utredningens förslag kan medföra en ökad politisk styrning av svensk forskning, med minskad vetenskaplig frihet som följd. Vidare ser universitetet allvarliga risker med att utredningens förslag kommer medföra en ökad snedfördelning av de statliga forskningsmedlen och en minskad mångfald i det svenska forskningslandskapet.

Kontakt

Telefon 010-142 80 00
Webb miun.se

Campus

Sundsvall Holmgatan 10, SE-851 70 Sundsvall
Östersund Kunskapens väg 8, SE-831 25 Östersund

Synpunkter på utredningens förslag

Färre myndigheter för finansiering av forskning och innovation

Utredningen utgår från sju kriterier i sin analys av en framtida organisering: 1) värnande av fri forskning, 2) främjande av internationellt konkurrenskraftig och innovativ forskning, 3) säkrande av kunskap och innovationsförmåga för samhällsliga utmaningar och näringslivets konkurrenskraft, 4) bidrag till forskningsbaserad utbildning och livslångt lärande, 5) gynnsamma förutsättningar för internationella samarbeten, 6) tydlig riktning och proaktiva prioriteringar, samt 7) enkelhet och låga administrativa kostnader. Vidare betonas problematiken med det nuvarande systemets kombination av sektors- och funktionsfokuserade offentliga forsknings- och innovationsfinansiärer.

Utredningen föreslår i stället en renodling genom att endast myndigheternas funktion, i betydelse vilka mål, vems behov de möter, vem som har mandatet att styra och sättet att fördela medel, och inte den sektor de verkar inom, blir styrande (s. 21). De tre föreslagna myndigheterna, Vetenskapsmyndigheten, Myndigheten för strategisk forskning och Innovationsmyndigheten, har därmed inga specifika vetenskapliga eller tematiska områden eller typer av finansiering.

Utredningen föreslår att minskningen av antalet myndigheter som fördelar medel skulle förenkla processen för att hitta finansieringsmöjligheter. I tillägg skulle färre regelverk behöva hanteras vid beviljande av bidrag, vilket Mittuniversitetet ser som positivt.

Mittuniversitetet anser inte att en omorganisation av myndighetsstrukturen löser problemet med att det finns för lite forskningsfinansiering. En omorganisation kan inledningsvis innebära en realminskning av forskningsbidragen, då inga extra medel avsätts för själva omställningsprocessen.

Det är en betydande brist i utredningens direktiv att inte inkludera ett helhetsperspektiv kring forskningsfinansiering. Det gäller framför allt

balansen mellan extern forskningsfinansiering och lärosätenas basanslag vilket även kommenteras i slutet av utredningen. Innan nya beslut kring forskningsfinansiering fattas bör effekterna av tidigare stora satsningar, såsom Strategiska forskningsområden (SFO) och Linnébidragen, analyseras. Detta är viktigt för att undvika upprepning av möjliga misstag och för att säkerställa att nya åtgärder blir ändamålsenliga och effektiva.

Utredningen visar att det idag saknas ett helhetsgrepp kring processer och instrument för finansiering av forskning och innovation. Till exempel gör de statliga finansörerna många utlysningar som inte alltid är koordinerade sinsemellan, och flera olika ärende- och ansökningssystem används för beredning och uppföljning av ansökningar. Utredningen föreslår därför att Myndigheten för strategisk forskning får ansvar för att tillhandahålla ett gemensamt system. Mittuniversitetet kan se fördelar med ett gemensamt system så till vida att det förenklar för dem som ansöker. Detta kan dock åstadkommas utan en omorganisation. Det finns även risker med ett gemensamt nationellt ansökningssystem. Det är inte ovanligt med överbelastning och det finns även risk för cyberattacker. Med ett enda system finns en ökad risk för att hela forskningsfinansieringssystemet slås ut.

Risker med en centralisering av den statliga forskningsfinansieringen

Utredningens förslag att centralisera den statliga finansieringen för forskning och innovation kommer få stora konsekvenser för de myndigheter som har ett annat huvuduppdrag men som idag finansierar forskning. Genom att ta bort forskningsmedel från dessa myndigheter riskerar den positiva mångfalden av forskningsfinansiering att minska. I tillägg riskerar det bli färre forskningsbaserade underlag till beslut inom respektive myndighet. Då dessa är expertmyndigheter inom sina respektive områden vore det en stor nackdel för myndigheterna om de inte själva kan ha mindre och flexibla utlysningar för att hämta in relevant kunskap.

Mittuniversitetet anser vidare att utredningens förslag avseende centralisering av forskningsfinansieringen riskerar att minska möjligheterna för forskare att söka olika typer av forskningsmedel samt att en centralisering kan bli hämmande för forskare som befinner sig tidigt i karriären. Det kan dessutom leda till mer likriktade forskningsprojekt avseende storlek, omfattning och innehåll, vilket på sikt kan leda till en utarmning av mångfalden i det svenska forskningslandskapet. Om utlysningarna vid de tre nya myndigheterna kommer ha motsvarande andel beviljade forskningsprojekt som de fem råden har idag (vilket dock inte är givet) så riskerar förändringarna dessutom att gynna de äldre universiteten och missgynna de nya.

Oro för ökad politisk styrning

Mittuniversitetet ser en risk i att den föreslagna myndighetsstrukturen kommer medföra en ökad politisk styrning av svensk forskning med minskad vetenskaplig frihet som följd. Det finns dessutom en risk för snedfördelning och förlorad mångfald i landskapet för forskningsfinansiering, med risk för sämre beslutsunderlag för statliga myndigheter. Istället för en förändring av myndighetsstrukturen hade förstärkta basanslag till lärosätena varit att föredra, inte minst för att bevara den vetenskapliga friheten.

Det framstår som motsägelsefullt att påstå ett värnande av den fria forskningen enligt utredningens sju utgångskriterier, samtidigt som den politiska inblandningen verkar öka. Det framkommer tydligast i motiven till förslag om ny myndighetsstruktur: en förändring skulle innebära tydligare ansvarsutkrävande och större möjlighet till uppföljning, samt göra det enklare för regeringen att på övergripande nivå styra riktningen å forskning- och innovationsfinansieringen. I det nya förslaget kommer regeringen utse styrelseledamöter i mycket högre grad än tidigare vilket innebär en ökad risk för politisk styrning av forskning. Det föreslås färre vetenskapligt kompetenta i rådens styrelser och forskare ingår endast i styrelsen i ett av tre råd. I dagens system utses vetenskaplig kompetenta styrelseledamöter i Formas (Forskarråd 7 elektorsförsamling/5 regeringen),

Forte (Styrelse 7/6), VR (6/3), och Vinnova (9, samtliga i styrelsen utses av regeringen).

Förslag i utredningen som Mittuniversitetet vill lyfta

I utredningen föreslås ett antal andra förändringar vad gäller finansiering av forskning och innovation. Mittuniversitetet ser särskilt positivt på:

- Finansiering av utländska forskningshuvudmän.
- Finansiering av doktorandstudier.
- Finansiering av utveckling av nya utbildningar när dessa baseras på resultat från sådant som finansierats av myndigheterna.
- Undvikandet av samfinansieringskrav för lärosäten i utlysningar.
- Att regeringen bör låta utreda ersättning för så kallade indirekta kostnader.

Föredragande och beslut

Beslut i detta ärende har fattats av rektor Anders Fällström efter föredragning av Katrin Lindbäck. Närvarande vid den slutliga behandlingen av ärendet har prorektor Anna Olofsson, t.f. förvaltningschef Ludde Edgren, samordnare Anna Haeggström och studentrepresentanter Emanuel Magnusson och Simon Oodolese varit.

Sundsvall 2024-01-30

Anders Fällström, rektor
Signeras digitalt via EduSign

Signature page

This document has been electronically signed
using eduSign.

eduSign